

РОЗГЛЯНУТО ТА СХВАЛЕНО
педагогічною радою
Навчально-методичного центру цивільного
захисту та безпеки життєдіяльності
Івано-Франківської області
Протокол № 5 від 18.11.2016р.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

Тема: Забезпечення оповіщення та зв'язку у надзвичайних ситуаціях.

Навчальна мета: ознайомлення слухачів з вимогами до систем оповіщення і принципами їх побудови вивчення порядку оповіщення населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій.

Укладач: Курилович В.П. – майстер виробничого навчання циклу практичної підготовки обласних та міста Івано-Франківська курсів удосконалення керівних кадрів навчально-методичного центру цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Івано-Франківської області.

Дидактичне забезпечення:

- 1) план проведення заняття;
- 2) методична розробка;
- 3) довідкові матеріали для слухачів;

Навчальні питання та розрахунок часу

№ з/п	Навчальні питання	Час, хв.	Метод проведення
<i>I</i>	<i>Організаційна частина</i>	5	
<i>II</i>	<i>Основна частина</i>	80	
	Вступ	5	Розповідь
1	Системи оповіщення та зв'язку	35	Розповідь, показ
2	Порядок оповіщення населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій.	40	Розповідь, показ, прослуховування
<i>III</i>	<i>Завершальна частина, висновки, відповіді на запитання</i>	5	

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТТЯ

Заняття починається з перевірки наявності слухачів, їх підготовки до заняття.

Навчальні питання вивчаються методом розповіді та показу. При вивченні другого навчального питання доцільно дати слухачам почути звучання сигналів оповіщення, в першу чергу – сигналу «УВАГА ВСІМ!». Для цього можна застосувати комп'ютер (чи ноутбук з колонками).

З метою забезпечення максимальної активності та зацікавленості слухачів під час заняття необхідно:

- *ставити запитання* по суті теми;
- *наводити приклади* з питань організації оповіщення на підприємствах, установах, організаціях.

Залучаючи слухачів до активного обговорення, більш детально пояснюють ті завдання, які безпосередньо стосуються даної категорії слухачів і ті, які можливо їм важко зрозуміти.

ХІД ТА ЗМІСТ ЗАНЯТТЯ

ВСТУП

Зростання **надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціального та воєнного характеру** в останні роки спостерігається як в Україні, так і в цілому світі, внаслідок яких гинуть люди, а економіці країни завдається великих матеріальних збитків. Тому проблема захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій набула особливої актуальності. Вона сформувалася в системі державного регулювання країни як нагальна і об'єктивна потреба, визначається як одна з важливих функцій держави.

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України одним з основних завдань єдиної державної системи цивільного захисту є: - оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;

- опрацювання інформації про надзвичайні ситуації, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій;

1. СИСТЕМА ОПОВІЩЕННЯ ТА ЗВ'ЯЗКУ.

Система оповіщення – комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури і технічних засобів оповіщення, апаратури, засобів та каналів

зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про виникнення надзвичайних ситуацій до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення

Порядок організації оповіщення і зв'язку визначений у *Положенні про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях затвердженому постановою Кабінету Міністрів України №192 від 15 лютого 1999 року.*

Вимоги, які ставляться до систем оповіщення та зв'язку

Оповіщення – доведення сигналів і повідомлень органів управління про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій (аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо) до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення (п.31 ст.2).

Необхідно обговорити зі слухачами питання ким організовується оповіщення?

Оповіщення організовується підрозділом з питань НС у складі місцевого органу виконавчої влади за схемою, яка затверджується керівником відповідного рівня.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій забезпечується шляхом (п.2 ст.30):

1) функціонування загальнодержавної, територіальних, місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, спеціальних, локальних та об'єктових систем оповіщення;

2) централізованого використання телекомунікаційних мереж загального користування, у тому числі мобільного (рухомого) зв'язку, відомчих телекомунікаційних мереж і телекомунікаційних мереж суб'єктів господарювання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а також мереж загальнонаціонального, регіонального та місцевого радіомовлення і телебачення та інших технічних засобів передавання (відображення) інформації;

3) автоматизації процесу передачі сигналів і повідомлень про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій;

4) функціонування на об'єктах підвищеної небезпеки автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення;

5) організаційно-технічної інтеграції різних систем централізованого оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій та автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення;

6) функціонування в населених пунктах, а також місцях масового перебування людей сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло для передачі інформації з питань цивільного захисту.

Порядок оповіщення визначається з урахуванням структури державного управління, характеру і рівня надзвичайних ситуацій, наявності і місця розташування сил, які можуть залучатись до ліквідації наслідків НС.

Принципи побудови територіальної, локальної та об'єктової систем оповіщення.

Система оповіщення ЦЗ складається із *загальнодержавної, територіальних і спеціальних систем централізованого оповіщення; локальних та об'єктових систем оповіщення, систем циркулярного виклику.*

У системі централізованого оповіщення можуть використовуватись апаратура і технічні засоби оповіщення ЦЗ, канали та засоби зв'язку, мережі радіомовлення і телебачення (канали звукового супроводження) центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, мережі зв'язку яких входять до єдиної національної системи зв'язку (ЄНСЗ).

Ці системи забезпечують оповіщення та подальше інформування:

- чергових служб міністерств та інших центральних органів виконавчої влади по службових телефонах;
- чергових служб місцевих органів виконавчої влади;
- чергових аварійно-рятувальних служб;
- сил цивільного захисту;
- населення, яке знаходиться у зоні ураження.

З метою виявлення загрози або факту виникнення НС, оперативного залучення сил і засобів суб'єктів реагування для ліквідації небезпечних проявів НС, збереження життя та здоров'я людей, мінімізації можливих матеріальних втрат організовується повсякденне взаємоінформування та встановлюється порядок оповіщення.

Інформація до оперативно-чергової служби ДСНС України про загрозу або виникнення НС, її можливі наслідки подається підрозділом з питань НС місцевого органу виконавчої влади у порядку взаємодії, встановленому ДСНС, а черговими (диспетчерськими) службами територіальних органів управління або підрозділів центральних органів виконавчої влади, а також підприємств, установ, організацій у порядку і терміни, які визначаються Регламентом інформаційного обміну з питань НС.

Повідомити ким здійснюється централізоване оповіщення.

Залежно від рівня надзвичайної ситуації централізоване оповіщення здійснюється:

оперативним черговим ДСНС України – чергових служб центральних органів виконавчої влади, територіальних органів ДСНС, оперативних чергових територіальних органів НС;

оперативним черговим управління НС ОДА (територіального органу НС) – керівного складу та чергових служб місцевих органів

виконавчої влади, населення, що знаходиться на території, на якій може виникнути чи виникла надзвичайна ситуація, а також сил цивільного захисту.

Для підвищення надійності централізованого оповіщення здійснюється дублювання передавання сигналів за рознесеними трасами та напрямками в обхід міст і підприємств віднесених до відповідних категорій і груп з ЦО.

Для оповіщення чергових служб, керівного складу територіальних органів ЦЗ створюється система циркулярного виклику.

Система централізованого оповіщення ЦЗ повинна забезпечувати можливість циркулярного або вибіркового оповіщення посадових осіб центральних і місцевих органів виконавчої влади, керівників визначених підприємств, установ та організацій, населення залежно від рівня надзвичайної ситуації і заходів, які слід невідкладно вжити.

На випадок загрози або виникнення надзвичайної ситуації загальнодержавного рівня створюється **загальнодержавна система централізованого оповіщення** центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Для створення **загальнодержавної системи** централізованого оповіщення призначена апаратура П-160.

Апаратура забезпечує передачу з пунктів управління цивільної оборони через радіомовні станції держави сигналів оповіщення, а також приймання і відображення сигналів, які передаються. Крім того, в місцях прийому апаратура забезпечує запуск місцевих систем оповіщення. Апаратура розрахована на прийом і відображення до 20 сигналів оповіщення, які передаються як циркулярно, так і вибірково (визначеним групам або окремим адресатам). Передача виконується спеціальним кодом без переривання програми мовлення. Час на доведення одного сигналу становить від 15 до 30 секунд.

Загальний контроль за технічним станом систем централізованого оповіщення ЦЗ, організацією та проведенням усіх заходів для забезпечення безперервності і стійкості їх роботи, за охороною і допуском у приміщення, де встановлено апаратуру і технічні засоби оповіщення, покладається на начальника військово-мобілізаційного підрозділу Держкомзв'язку, начальників військово-мобілізаційних підрозділів підприємств електрозв'язку. Контроль за дотриманням режиму в приміщеннях, де встановлено апаратуру і технічні засоби оповіщення, покладається на режимні органи відповідних філій Укртелекому.

Робота територіальної системи централізованого оповіщення.

На випадок загрози або виникнення надзвичайної ситуації регіонального рівня в Автономній Республіці Крим, у кожній області, в містах Києві та Севастополі, а також у містах, віднесених до відповідних категорій і груп, створюються **територіальні системи** централізованого оповіщення місцевих органів виконавчої влади і населення.

Структура автоматизованої системи централізованого оповіщення області
наведена в додатку №1

Забороняється відключати радіотрансляційні точки та абонентські лінії, через які здійснюється запуск електросирен від мереж державного радіомовлення, демонтувати вуличні гучномовці без погодження з відповідними органами ЦЗ.

Керівники відповідних органів ЦЗ відповідають за оперативну готовність загальнодержавної та територіальних систем централізованого оповіщення, за створення необхідного резерву апаратури і технічних засобів оповіщення, запасних частин, забезпечують удосконалення зазначених систем централізованого оповіщення, своєчасне опечатування панелей управління, лічильників апаратури і технічних засобів оповіщення, своєчасне і правильне закладення (вилучення) на підприємствах електрозв'язку пакетів з паролями і відгуками, текстами звернень до населення.

Для оповіщення про виникнення НС на АЕС, гідротехнічних спорудах (греблях, ГЕС) уздовж аміакопроводів, магістральних і відвідних нафто- і газопроводів за рахунок цих власників створюються **спеціальні системи** централізованого оповіщення чергових служб, територіальних органів НС і органів внутрішніх справ, населення, яке знаходиться в зоні можливого ураження. Ці системи мають бути сполученими з відповідними регіональними системами централізованого оповіщення. Запуск цих систем здійснює оперативний черговий відповідного територіального органу НС.

У разі виникнення загрози катастрофічного затоплення внаслідок руйнування дамб на водосховищах гребель на річках чергові служби тепло-гідроелектростанцій здійснюють оповіщення відповідних чергових служб органів НС за допомогою спеціальних систем централізованого оповіщення, створених безпосередньо на гідротехнічних спорудах за рахунок їх власників. У верхніх та нижніх б'єфах гідротехнічних споруд обов'язково повинні розміщуватися датчики, за допомогою яких забезпечується постійний контроль за рівнем води.

На випадок виникнення надзвичайних ситуацій безпосередньо на потенційно небезпечних підприємствах за їх рахунок створюються **локальні** або **об'єктові** системи оповіщення, які мають бути сполученими з регіональними системами централізованого оповіщення.

Вимоги до оснащення локальних або об'єктових систем оповіщення визначаються проектом погодженим з відповідними територіальними органами з питань НС.

Локальні системи оповіщення створюються на потенційно небезпечних об'єктах, зона ураження від яких, у разі виникнення на них НС, досягає заселених територій або інших підприємств, установ, організацій.

Територія, яку охоплюють *локальні* системи, визначають характером можливої аварії і повинна бути не менше, ніж визначений розрахунком радіус зони ураження.

До їх складу входять абонентські радіоточки мережі радіомовлення та відомчих радіотрансляційних вузлів, вуличні гучномовці, пристрої запуску електросирен та самі електросирени, система централізованого виклику, магнітофони, магнітні стрічки із записаними текстами звернень, (*устаткування для зберігання заздалегідь записаних мовних повідомлень та трансляції їх у разі необхідності*); інформаційні табло; світлофори на дорогах.

Виробничі, службові та адміністративні приміщення підприємств, установ та організацій, а також будинки громадських організацій та установ, населені пункти, що перебувають у зоні ураження, обов'язково повинні мати мовні оповіщувачі локальних систем.

Локальні системи повинні мати тільки пристрої для ручного запуску диспетчером (черговим) чи іншою уповноваженою особою потенційно небезпечного об'єкта та черговим оперативної служби МНС України.

Сигнал про запуск локальних систем оповіщення повинен надходити до:

- керівників потенційно небезпечного об'єкта (ПНО);
- оперативних чергових аварійних служб, підрозділів ДСНС України, структурних підрозділів з питань надзвичайних ситуацій державних адміністрацій та виконавчих органів, рад, територіальних органів внутрішніх справ;
- керівників підприємств, установ установ (насамперед дитячих, навчальних, медичних закладів, що знаходяться в межах зони можливого ураження), організацій, що знаходяться в межах зони можливого ураження і населення;
- місцевих органів виконавчої влади.

Кількість вуличних гучномовців, виробничих гудків, електросирен, їх розміщення та потужність повинні забезпечувати необхідну гучність у всіх місцях масового скупчення працівників та населення. Гучномовці не повинні мати регуляторів гучності (за винятком абонентських гучномовців, розташованих у помешканнях населення), підключення їх до мережі слід виконувати без роз'ємних пристроїв.

Системи оповіщення та керування управлінням заходами захисту необхідно виконувати з урахуванням можливості прямої трансляції мовного повідомлення та керівних команд через мікрофон для оперативного реагування в разі зміни обстановки або порушення нормальних умов здійснення заходів захисту.

Інформаційні табло повинні мати звукові пристрої, що привертають увагу до себе. Табло можуть відображати як текстову інформацію, так і покажчики напрямку виходу із зони ураження.

Світлофори на дорогах, що проходять через зони ураження, встановлюються з метою обмеження в'їзду транспортних засобів у таку зону. Кожен такий світлофор повинен мати додаткове інформаційне табло. Порядок роботи таких світлофорів у нормальному режимі визначають уповноважені органи.

Порядок створення об'єктових систем оповіщення.

Об'єктові системи оповіщення створюються на ПНО, зона ураження яких не виходить за їх територію. До їх складу входять абонентські радіоточки і вуличні гучномовці державної мережі радіомовлення та відомчих радіовузлів, пристрої запуску електросирен та самі електросирени, телефони, включені до системи централізованого виклику та інші технічні засоби.

Об'єктові системи оповіщення повинні забезпечувати оповіщення:

- керівників та інших працівників підприємства;
- оперативних чергових аварійних служб, відповідних територіальних органів з питань НС, територіальних органів МВС по прямим телефонах.

Об'єктові системи поділяються на *зональні (цехові) і загальнооб'єктові.*

Зональні системи оповіщення є складовою об'єктової системи оповіщення і обладнуються на базі єдиних технічних засобів. Зональні системи можуть перебувати як у складі загальнооб'єктової системи оповіщення, так і окремо для кожної зони.

Територія, яку охоплюють зональні системи, визначається характером можливої аварії і, як правило, поширюється на приміщення, де встановлені потенційно небезпечні апарати та окремі сусідні приміщення.

Зональні системи повинні мати змогу для керування:

- дистанційно з робочих місць;
- дистанційно з робочого місця оператора, диспетчера тощо;
- автоматично від сигналу системи аварійної сигналізації в разі виникнення загрози аварії чи самої аварії.

Система повинна надсилати сигнал про запуск диспетчеру (черговому) об'єкта.

Для оповіщення працюючого персоналу використовуються:

- звукові оповіщувачі (сирени, дзвінки);
- світлові покажчики.

Звукові оповіщувачі повинні бути заблоковані із світловими покажчиками та інформаційними табло.

Прилади для оповіщення розміщуються таким чином, щоб бути доступними кожному з працівників. Кількість цих приладів визначається при проектуванні, виходячи з планування приміщень, рівня шуму та освітлення.

Загальнооб'єктові системи повинні мати тільки пристрої для ручного запуску диспетчером (черговим) чи іншою уповноваженою особою об'єкта.

Для оповіщення персоналу підприємства використовуються:

- звукові оповіщувачі (сирени, дзвінки);
- мовні оповіщувачі;
- світлові покажчики або інформаційні табло.

Доцільність встановлення одночасно звукових та мовних оповіщувачів, їх тип та марка визначається при проектуванні системи.

В приміщеннях диспетчерських потенційно небезпечних підприємств встановлюються :

- пульт управління – для управління технічними засобами об'єктової або локальної системи оповіщення;
- два магнітофони, що під'єднані до виносних пультів управління для відтворення інформації оповіщення;
- виносне табло відображення – для оптичної і звукової сигналізації команд і відтворення мовної інформації, що передається по регіональній системі централізованого оповіщення;
- гучномовець – для контролю мовної інформації, що передається по об'єктовій системі оповіщення;
- обладнання прямого телефонного зв'язку з оперативним черговим відповідного територіального органу НС, диспетчерами потенційно небезпечних підприємств, що розташовані поруч.

До спеціальних технічних засобів оповіщення належать електросирени, що призначені для подання звукового сигналу «Увага всім!». Вони поділяються на сирени зовнішнього оповіщення С-40 і цехові С-28.

Електросирена С-40 забезпечує озвучення території в радіусі 300-700 м. Радіус озвучення залежить від рівня вуличних шумів, характеру і висоти забудови, висоти встановлення електросирени над поверхнею землі. Вони встановлюються на найбільш високих будинках на рівні не менше як 2.5 м від верхньої точки даху в стороні від димових і вентиляційних труб, а також джерел сильних і постійних шумів.

Електросирена С-28 встановлюється в шумних цехах промислових підприємств.

Фінансування робіт, пов'язаних з проектуванням, створенням спеціальних систем централізованого оповіщення, локальних та об'єктових систем оповіщення, їх експлуатаційно-технічне обслуговування провадиться за рахунок власників потенційно небезпечних об'єктів.

Першими локальні системи оповіщення (ЛСО) почали проектувати у відповідності до наказу МНС №288 від 15.05.2006р «Карпатнафтохім»,

«Бурштинська ТЕС». Продовжується будівництво об'єктових систем оповіщення на потенційно небезпечних об'єктах.

Загальний контроль за технічним станом локальних та об'єктових систем оповіщення покладається на головних інженерів підприємств, де створено ці системи.

Відповідальність за збереженість апаратури і технічних засобів оповіщення та зв'язку ЦЗ та їх технічну готовність несуть керівники підприємств, установ, організацій (у тому числі органів МВС), де встановлено ці засоби.

Відповідальність за технічну готовність апаратури і технічних засобів оповіщення та зв'язку, виконання організаційно-технічних заходів з попередження несанкціонованого запуску несуть підприємства електрозв'язку, що прийняли ці засоби на експлуатаційно-технічне обслуговування (ЕТО).

Категорично забороняється самостійно проводити відключення (перенесення на інше місце) апаратури і технічних засобів оповіщення та зв'язку ЦЗ без дозволу відповідного органу з питань НС.

За самовільне відключення систем оповіщення посадові особи притягаються до відповідальності згідно із законодавством.

Відповідно до наказу МНС України № 288 від 15.05.2006 року впроваджено *Правила влаштування, експлуатації та технічного обслуговування систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей у разі їх виникнення* (далі — *Правила*), якими визначаються вимоги щодо обладнання **потенційно небезпечних об'єктів** автоматичними системами раннього виявлення загроз надзвичайних ситуацій та тих надзвичайних ситуацій, що сталися, а також системами оповіщення про надзвичайні ситуації працюючого персоналу та населення, яке перебуває в зонах можливого ураження небезпечними чинниками.

Комплекс систем виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій, а також виявлення таких ситуацій та оповіщення працюючого персоналу й населення, яке проживає або знаходиться в прогнозованих зонах ураження небезпечними чинниками потенційно небезпечних об'єктів, складається з таких складових частин:

система раннього виявлення загрози виникнення надзвичайних ситуацій та система виявлення надзвичайних ситуацій складаються з різних технологічних датчиків, сигналізаторів тощо, які контролюють небезпечні параметри обладнання і навколишнього середовища, та приймально-контрольних приладів. Технологічні датчики та сигналізатори вказаних систем встановлюються і використовуються відокремлено від аналогічних датчиків промислової автоматики;

система оповіщення працюючого персоналу про загрозу виникнення надзвичайних ситуацій чи виникнення надзвичайних ситуацій складається з приладів, що видають спеціальні звукові сигнали, мовних сповісвачів та

світлових показників, базової апаратури автоматичного включення оповіщення та мереж зв'язку;

система централізованого моніторингу — це комплекс технічних засобів, розміщений у суб'єкта господарювання, котрий має відповідну ліцензію, призначений для приймання, обробки, і видачі в заданому вигляді повідомлень про стан систем виявлення загрози надзвичайних ситуацій, реєстрації цих повідомлень та передачі в автоматичному режимі на пульт централізованого спостереження сигналів про надзвичайні ситуації;

система централізованого спостереження — це комплекс технічних засобів, розміщений в операторському центрі диспетчерської служби ДСНС України, призначений для приймання, обробки і видачі у заданому вигляді повідомлень про надзвичайні ситуації на об'єктах чи загрозу їх виникнення;

система оповіщення населення, яке проживає в прогнозованих зонах ураження небезпечними чинниками потенційно небезпечних об'єктів, складається зі спеціальних пристроїв мовного та візуального оповіщення.

Керування такими системами виконують диспетчери чи інші вповноважені особи потенційно небезпечних об'єктів або чергові операторських центрів диспетчерських служб ДСНС.

На кожному підприємстві для забезпечення надійної експлуатації систем виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення наказом або розпорядженням адміністрації призначаються:

- особа, відповідальна за експлуатацію систем;
- оперативний (черговий) персонал для контролю за працездатним станом.

2. ПОРЯДОК ОПОВІЩЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ І ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.

Оповіщення населення про загрозу і виникнення надзвичайних ситуацій організовується відповідним органом НС за схемою, яка затверджується начальником ЦЗ відповідного рівня.

Оповіщення населення здійснюється дистанційно за допомогою електросирен, мережі радіомовлення всіх діапазонів частот і видів модуляції та телебачення.

Усі місцеві органи виконавчої влади, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності і господарювання зобов'язані:

- забезпечити встановлення **електросирен** з можливістю централізованого запуску (місце їх встановлення визначає відповідний орган НС з урахуванням озвучення території);

- забезпечити встановлення **вуличних гучномовців** у місця масового скупчення працівників та населення (за погодженням з відповідним органом НС);

▫ забезпечити всі виробничі, службові та адміністративні приміщення, а також приміщення навчальних і лікувальних закладів **радіотрансляційними точками** (радіоприймачами відповідного діапазону для районів, де немає провідного мовлення) для гарантованого приймання програм державного радіомовлення.

Встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло покладається на органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання. Місця встановлення сигнально-гучномовних пристроїв та електронних інформаційних табло визначаються органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання.

Для забезпечення роботи систем оповіщення використовуються:

- місцеві мережі зв'язку;
- мережі провідного (ефірного) радіомовлення та телебачення (канали звукового супроводження);
- постійно діючі мережі радіозв'язку;
- системи мобільного зв'язку;
- електросирени і технічні засоби оповіщення.

2.2.Передача мовної інформації

Для того, щоб привернути увагу населення, перед передачею мовної інформації вмикаються електросирени, що означає попереджувальний сигнал **“Увага всім!”**

Коли ви почули уривчасте звучання електросирен, необхідно ввімкнути всі засоби отримання інформації (радіоприймач, телевізор) і прослухати мовну інформацію, що передається територіальними органами НС, або потенційно небезпечними підприємствами. Повідомлення буде передаватися багато разів.

Тексти звернення до населення повинні передаватися державною мовою.

Типові тексти звернення до населення наведені в додатку №2

Тексти записуються на магнітних стрічках на весь обсяг касети з обох сторін. Фонограми і друковані тексти звернень зберігаються в запечатаних конвертах у оперативних чергових територіальних органів НС, які у разі необхідності доводять їх до населення. Дублікати фонограм та друкованих текстів звернень зберігаються в запечатаних конвертах на радіотрансляційних вузлах, в апаратних радіомовлення, студіях телебачення і використовуються в разі виходу з ладу апаратури оповіщення або аварії на з'єднувальній лінії зв'язку.

Оповіщення керівників та інших працівників потенційно небезпечного підприємства, а також керівників та працівників підприємств, установ, організацій і населення, які знаходяться в зоні локальної системи оповіщення, здійснює черговий диспетчер або особа, яка виконує його обов'язки.

Оповіщення працівників підприємств, установ, організацій та населення, які знаходяться за межами локальної системи оповіщення, покладається на оперативних чергових відповідних територіальних органів НС. У населених пунктах, де немає цілодобового чергування територіальних органів НС, їх функції з оповіщення можуть покладатися на чергових відповідних органів МВС.

З метою своєчасного оповіщення і перевірки достовірності прийнятого повідомлення (команди) встановлюється прямий телефонний зв'язок потенційно небезпечного об'єкту з черговим диспетчером і керівником підприємства, а також чергового диспетчера з оперативним черговим відповідного територіального органу НС, органу МВС за рахунок потенційно небезпечного підприємства.

Відповідно до **наказу МНС України № 338 від 18.05.2009 року** впроваджено **«Правила улаштування та експлуатації систем оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей в будинках та спорудах»**.

Оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей здійснюється одним з таких способів або їх комбінацією:

- поданням звукових і (або) світлових сигналів в усі приміщення будинку з постійним або тимчасовим перебуванням людей;
- трансляцією текстів про необхідність евакуації, шляхи евакуації, напрямки руху й інші дії, спрямовані на забезпечення безпеки людей;
- трансляцією спеціально розроблених текстів, спрямованих на запобігання паніці й іншим явищам, що ускладнюють евакуацію;
- розміщенням знаків безпеки на шляхах евакуації згідно з ДСТУ ISO 6309;
- ввімкненням евакуаційних знаків "Вихід";
- ввімкненням евакуаційного освітлення та світлових покажчиків напрямку евакуації;
- дистанційним відкриванням дверей евакуаційних виходів;
- зв'язком пожежного поста (диспетчерської) із зонами оповіщення.

Системи оповіщення (далі-СО) вмикається автоматично від сигналу про пожежу, який формується системою пожежної сигналізації або системою пожежогасіння. З приміщення пожежного поста слід передбачати можливість запуску СО вручну.

СО повинна розпочати трансляцію першого сигналу привертання уваги або сигналу оповіщення про пожежу не пізніше трьох секунд з моменту отримання сигналу про пожежу.

Сигнал привертання уваги (сигнал оповіщення про пожежу) повинен відрізнятися від сигналів іншого призначення.

Для трансляції мовних повідомлень необхідно використовувати повідомлення, яке записано заздалегідь на носії інформації.

Тривалість трансляції одного мовного повідомлення не повинна перевищувати 1 хвилини.

Текст оповіщення людей про пожежу повторюється безперервно протягом всього часу евакуації людей. Перед подачею мовного повідомлення, а також між трансляціями наступних повідомлень (транслявання на різних мовах) повинен подаватись сигнал привертання уваги.

Для здійснення контролю за станом готовності систем централізованого оповіщення черговими службами органів з питань НС передаються контрольні сигнали (команди). Порядок та час їх передавання визначаються спеціальною інструкцією.

На даний час йде підготовка до впровадження в роботу пультів централізованого спостереження територіальних органів ДСНС, на які будуть виводити сигнали з потенційно небезпечних об'єктів: **“аварія”** (**“пожежа”**), **“передаварійна ситуація”**, **“запуск системи оповіщення”**.

Програмне забезпечення пульту централізованого спостереження передбачає виконання таких функцій:

- приймання та обробку інформації від пульта централізованого моніторингу про спрацьовування різноманітних систем безпеки на захищених об'єктах;
- надання інформації про захищені об'єкти (їх місцезнаходження, адреси, аварійно-рятувальні частини, у районі виїзду яких знаходяться ці об'єкти, під'їзні шляхи до них, телефони оперативного (чергового) персоналу, небезпечні чинники, прізвища, телефони, адреси відповідальних співробітників захищених об'єктів тощо);

КОНТОРЛЬНІ ЗАПИТАННЯ:

Що таке система оповіщення ?

З яких системи складається система оповіщення ЦЗ?

Хто здійснює оповіщення залежно від рівня надзвичайної ситуації?

Де створюються спеціальні системи оповіщення?

Де створюються локальні та об'єктові системи оповіщення?

За допомогою чого здійснюється оповіщення населення?

Хто здійснює оповіщення керівників та інших працівників потенційно небезпечного підприємства, а також керівників та працівників підприємств, установ, організацій і населення, які знаходяться в зоні локальної системи оповіщення?

Хто здійснює оповіщення працівників підприємств, установ, організацій та населення, які знаходяться за межами локальної системи оповіщення?

Хто здійснює оповіщення у населених пунктах, де немає цілодобового чергування територіальних органів НС?

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс Цивільного захисту України від 02.10.2012 року №5403-УІ.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.1999р. № 192 «Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях».
3. Постанова Кабінету міністрів України від 11.05.2012 р. №295 «Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг».
4. Наказ МНС України від 15.05.2006р № 288 «Про затвердження Правил улаштування, експлуатації та технічного обслуговування систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення людей у випадку їх виникнення», зареєстрований Міністром України за № 785/12659 від 5.07.2006р.
5. Наказ МНС України від 18.05.2009 року № 338 «Правила улаштування та експлуатації систем оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей в будинках та спорудах».
6. Розпорядження Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 02.10.2006р. № 563 «Про затвердження Положення про обласну систему централізованого оповіщення керівного складу та населення».
7. Розпорядження Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 31.12.2008р. № 890 «Про затвердження Порядку залучення передавачів FM – радіомовлення і телебачення для оповіщення та інформування населення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій».
8. Розпорядження облдержадміністрації від 18.06.2013 р. №434 “Про затвердження Порядку залучення мереж мобільного зв'язку до оповіщення”
9. Підручник “Основи цивільного захисту“ Університет цивільного захисту України, ІДУЦЗ. Київ. 2008р.
- 10 Журнали “Надзвичайна ситуація“.

Додаток 1

Автоматизована система централізованого оповіщення області побудована в 1989 році на базі апаратури П-160, і П-164, та складається:

- з 2-х обласних ПУ (міський, замиський) - верхня ланка;
- нижніх ланок, які мають можливість отримувати сигнали повідомлення в 15 цехах телекомунікаційних послуг, відділах МВС районних центрів та 6-и міст обласного значення (Івано-Франківськ, Калуш, Коломия, Яремче, Болехів, Бурштин);
- локальних систем оповіщення на ТОВ «Карпатнафтохім» (м.Калуш), «Бурштинська ТЕС», «Нафтохімік Прикарпаття» (м.Надвірна), апаратура яких підключена до обласної автоматизованої системи.

В системі оповіщення задіяно 17 систем циркулярного виклику ємністю 1800 абонентів (підключено до системи 895 абонентів) в тому числі:

- 7 стійок циркулярного виклику в містах та районах (1 на ПНО);
- в обласному центрі, містах обласного підпорядкування, всіх РДА впроваджено комп'ютерну систему оповіщення “АТРИС” .

В системі оповіщення області діють:

- електросирени - 76 (65централізованого запуску);
- радіотрансляційних вузлів - 43, до яких підключено – біля 26,8 тис. радіоточок (радіофіковано – менше 50% населених пунктів);
- увімкнено до системи 44 вуличних гучномовці в містах та районах, 178 вуличних гучномовці на ПНО, а також телебачення.

З метою своєчасного оповіщення та інформування населення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій залучаються передавачі FM – радіомовлення та телебачення радіо- і телевізійних студій усіх форм власності, які знаходяться на території області.

Всього централізовано в області оповіщується 75% населення. Сигнали для оповіщення населення доводяться за 1-3 хвилини.

Для оповіщення посадових осіб, органи виконавчої влади, чергові служби і населення використовують наступні можливості апаратури оповіщення П-160, П-164 (схема 1).

Команда №1 – вмикання стійок циркулярного виклику.

Команда №2 – відбій команд №1 і №2.

Команда №3 – включення електросирен.

Команда №4 – включення “Мовної інформації”.

Команда №5–перемикання програм РТМ (радіотрансляційного мовлення).

Команда №6 – перевірна.

Апаратура працює по діючих телефонних провідних і радіорелейних каналах зв'язку, а також по виділених фізичних ланцюгах. Передача сигналів і мовної інформації здійснюється шляхом відбору каналу зв'язку у споживача на час передачі без попередження абонента про відбір.

Для здійснення контролю за станом готовності систем централізованого оповіщення черговими службами органів з питань НС передаються контрольні сигнали (команди). Порядок та час їх передавання визначаються спеціальною інструкцією.

Додаток 2

Основним способом оповіщення населення в надзвичайних обставинах в мирний час і в разі війни – є передача необхідної інформації через мережі радіомовлення та телебачення.

З метою привернення уваги населення до початку передачі інформації органами цивільного захисту включаються сирени, інші сигнальні засоби, що означає подачу **ПОПЕРЕДЖУВАЛЬНОГО СИГНАЛУ «УВАГА! ВСІМ!»**

по якому необхідно негайно ввімкнути гучномовці, радіоприймачі і телевізори (на програмах місцевого радіомовлення і телебачення) для прослуховування екстреного повідомлення

Назва сигналу оповіщення або небезпечної події	Приклад тексту повідомлення
«ПОВІТРЯНА ТРИВОГА» Під час загрози бомбардування чи артилерійського обстрілу	“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! Повітряна тривога. Вимкніть газ, воду, електроенергію, погасіть вогонь в печах. Візьміть засоби індивідуального захисту, документи, запас продуктів та води. Попередьте сусідів і, якщо є необхідність, допоможіть перестарілим і хворим вийти на вулицю. Якомога швидше йдіть до сховища. За відсутністю такої можливості, укрийтеся на місцевості. Дотримуйтесь спокою і порядку. Будьте уважні до повідомлень управління з питань НС”.
«ХІМІЧНА ТРИВОГА» З виникненням загрози хімічного зараження	“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! Виникла загроза хімічного зараження. Надіньте протигази, укрийте дітей в дитячих захисних камерах. Для захисту поверхні тіла використовуйте спортивний одяг, комбінезони, чоботи. Майте при собі плівкові накидки, куртки або плащі. Перевірте герметичність житлових приміщень, стан вікон і дверей. Загерметизуйте продукти харчування, зробіть запас води. Укрийте сільськогосподарських тварин та корми. Оповістіть сусідів про одержану інформацію. Надайте допомогу перестарілим і хворим. Відключіть електронагрівальні прилади. Надалі виконуйте розпорядження управління з питань НС.
«ХІМІЧНА ТРИВОГА» Під час аварії на хімічно небезпечному об'єкті	“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! На _____ заводі мала місце аварія з викидом в атмосферу небезпечних хімічних речовин. Отруйна хмара розповсюджується в _____ напрямку вулиць _____. Виникла загроза хімічного зараження. Надіньте протигази, укрийте дітей в дитячих захисних камерах. Для захисту поверхні тіла використовуйте спортивний одяг, комбінезони, чоботи. Майте при собі плівкові накидки, куртки або плащі. Перевірте герметичність житлових приміщень, стан вікон і дверей. Загерметизуйте продукти харчування, зробіть запас

	<p>води. Укрийте сільськогосподарських тварин та корми. Оповістіть сусідів про одержану інформацію. Надайте допомогу перестарілим і хворим. Відключіть електронагрівальні прилади. Надалі виконуйте розпорядження управління з питань НС.</p>
<p>«РАДІАЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА»</p> <p>З виникненням загрози радіоактивного зараження</p>	<p>“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! Виникла загроза радіоактивного зараження. Підготуйте засоби індивідуального захисту і тримайте їх завжди при собі. По команді управління з питань НС надіньте їх. Для захисту поверхні тіла використовуйте спортивний одяг, комбінезони, чоботи. Майте при собі плівкові накидки, куртки або плащі. Перевірте герметичність житлових приміщень, стан вікон і дверей. Загерметизуйте продукти харчування, зробіть запас води. Укрийте сільськогосподарських тварин та корми. Оповістіть сусідів про одержану інформацію. Надайте допомогу перестарілим і хворим. Надалі виконуйте розпорядження управління з питань НС.</p>
<p>З виникненням загрози землетрусу</p>	<p>“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! У зв'язку з можливим землетрусом прийміть необхідні заходи. Вимкніть газ, воду, електроенергію, погасіть вогонь в печах, повідомте сусідів про почуту інформацію. Візьміть необхідний одяг, документи, продукти харчування, воду і вийдіть на вулицю. Надайте допомогу хворим і людям похилого віку. Займіть місце далі від високих споруд і ліній електропередач. Знаходячись у приміщенні під час першого поштовху, станьте в дверні (балконні) прогалини. Дотримуйтесь спокою і порядку. Будьте уважні до повідомлень управління з питань НС”.</p>
<p>З виникненням загрози катастрофічного затоплення</p>	<p>“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! У зв'язку з різким підвищенням рівня води в ріках Бистриця Надвірнянська і Бистриця Солотвинська очікується підтоплення будинків в районі вулиць _____. Населенню, що проживає на цих вулицях негайно зібрати необхідні речі, продукти харчування, документи, відключити газ, воду, електроенергію і вийти до місць збору в район школи №____ для реєстрації та відправки в безпечні місця. Про отриману інформацію повідомте сусідів. Надайте допомогу хворим і людям похилого віку. Не втрачайте самовладання, не піддавайтеся паніці. Будьте уважні до повідомлень управління з питань НС”.</p>
<p>«ВІДБІЙ»</p> <p>Після того, як за допомогою приладів буде встановлено відсутність небезпеки ураження</p>	<p>“Увага! Говорить управління з питань НС. Громадяни! Відбій повітряної тривоги. Усім повернутись до місць роботи та проживання. Надайте при цьому допомогу хворим і перестарілим. Будьте готові до можливого повторного нападу. Завжди майте при собі засоби індивідуального захисту. Будьте уважні до повідомлень управління з питань НС”.</p>

БУДЬТЕ УВАЖНІ! Виконуйте розпорядження управління НС!